

Slaugos studentų patirtys dirbant su slaugytojais klinikinės praktikos metu

Justė Šulskytė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Slaugos fakulteto Slaugos klinika

Lina Spirgienė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Slaugos fakulteto Slaugos klinika

Santrauka. *Tyrimo tikslas:* atskleisti slaugos studentų patirtis dirbant komandoje su slaugytojais klinikinės praktikos metu. *Tyrimo metodika.* Kokybinis tyrimas atliktas 2023 m. gruodžio–2024 m. vasario mėn. Apklaustos 9 LSMU IV kurso slaugos programos studentės. Gautas LSMU Bioetikos centro pritarimas vykdyti tyrimą (Nr. 2023-BEC2-396 2023-11-14). *Rezultatai.* Slaugytojai buvo pagrindiniai asmenys, kurie mokė, kaip atlikti procedūras, bendrauti su pacientais, skatino tobulėti profesinėje srityje bei emociškai palaikydavo sunkiose ir stresinėse situacijose. Tyrimo dalyvės džiaugėsi, kad slaugytojai mokymui skyrė pakankamai dėmesio ir iš savo darbo patirties parodė tam tikrus metodus, kaip efektyviau atlikti procedūras. Studentės teigiamai atsiliepė apie slaugytojų gebėjimą mokyti studentus. Pasak tyrimo dalyvių, jei patys studentai rodo iniciatyvą, slaugytojai juos noriai įtraukia dalyvauti kritinėse situacijose. Motyvuodami studentus, slaugytojai su jais gali sukurti stipresnį ryšį, o svarbiausia – skatinti niekada nenuleisti rankų ir labiau pasitikėti savo jėgomis. Slaugos studentėlių patirtys priklausė nuo to, kuriame kurse jos atliko klinikinę praktiką. *Išvados.* Klinikinių praktikų metu patiriami išgyvenimai paveikia slaugos studentų suvokimą apie slaugytojo specialybę ir komandinį darbą. Slaugos studentės atskleidė, kad daugiausiai dirbdavo komandoje su slaugytojais, mokėsi stebėdamos jų veiksmus ir vėliau pačios savo jėgas išbandydamos įvairiose slaugos procedūrose.

Reikšminiai žodžiai: slaugos studentai, slaugytojai, klinikinė praktika.

Experiences of Nursing Students Working with Nurses during Clinical Practice

Summary. *The aim of the study:* to establish nursing students' experiences of working as a team with nurses during clinical practice. *Methods.* The qualitative research was carried out between December 2023 and February 2024. 9 female students of the 4th year nursing programme at LSMU were interviewed. Approval for the study was obtained from the LSMU Bioethics Center (No. 2023-BEC2-396, 14 November 2023). *Research results.* Professional nurses were the key

Received: 2024 07 01. **Accepted:** 2024 07 04

Copyright © 2024 Justė Šulskytė, Lina Spirgienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 \(CC BY 4.0\) License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

individuals who taught how to perform procedures, communicate with patients, encouraged professional improvement, and provided emotional support in difficult and stressful situations. The participants were pleased when the involved nurses were paying due attention to the process of training and showed the trainees from their own experience how to carry out procedures more effectively. The students positively commented on the nurses' ability to teach students. According to the research participants, if the students themselves show initiative, nurses willingly involve them in critical situations. By motivating students, nurses can create a stronger bond with them, and, most importantly, encourage them to never give up, and to have more confidence in their own abilities. The experiences of nursing students depended on the course in which they were carrying out their clinical practice. **Conclusions.** Experiences in the clinical practice influence nursing students' perceptions of the nursing profession and teamwork. Nursing students stated that they mostly worked in teams with nurses, learning by observing their actions and later trying out their own abilities in various nursing procedures.

Keywords: nursing students, nurses, clinical practice.

Įvadas

Komandinis darbas apibūdinamas kaip dinamiška sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų sąveika, nukreipta į bendrą tikslą ir susijusi su žinių, požiūrių ir įgūdžių sąsaja [1]. Šiandien ekspertai sutaria, kad efektyvus komandinis darbas užtikrina saugią ir veiksmingą priežiūrą įvairiuose sveikatos priežiūros sistemų lygmenyse, todėl palyginti neseniai pereita prie komandinių tyrimų ir mokymo [2]. Sveikatos priežiūros paslaugų teikimo procesas iš esmės yra tarpdisciplininis, todėl skirtingų specialybių gydytojai, slaugytojai ir su jais susiję sveikatos priežiūros specialistai turi dirbti komandose [3].

Klinikinėje praktikoje labai svarbu sveikatos priežiūros darbuotojų bendravimas ir bendradarbiavimas. Atliktų tyrimų duomenys rodo, kad apie 70–80 proc. medicininių klaidų atsiranda ne dėl techninių įgūdžių trūkumo, o dėl bendravimo [4]. Klinikinė mokymosi aplinka vaidina esminį vaidmenį ugdant studentų profesines kompetencijas ir identitetą [5].

Klinikinė praktika yra esminis slaugos studentų mokymosi elementas, nes leidžia pritaikyti teorines žinias realioje aplinkoje, lavinti techninius įgūdžius bendraujant su pacientais ir sveikatos priežiūros darbuotojais [6], ugdo studentų profesines kompetencijas ir identitetą. Gerai suplanuotos ir organizuotos klinikinės praktikos yra svarbios siekiant užtikrinti, kad studentai ne tik lavintų savo praktinius įgūdžius, bet ir iš komandos narių gautų tinkamą emocinį palaikymą [5].

Studentai gali patirti tiek teigiamus jausmus, tokius kaip susidomėjimas, džiaugsmas ir pasitenkinimas, tiek neigiamus jausmus, tokius kaip liūdesys, kaltė, nerimas, pyktis ir gėda. Klinikinės praktikos suteikia studentams mokymosi situacijų, kurios gali sukelti stiprias emocines reakcijas. Studentai klinikinės praktikos metu patiria įvairių etinių dilemų, pvz., neprofesionalų sveikatos priežiūros specialistų elgesį arba studentų diskriminaciją. Tokių profesinių dilemų išgyvenimas gali sukelti moralinę kančią. Kai slau-

gos studentų praktikos mokytojai neišreiškia emocijų arba aiškiai nepastebi studentų ar pacientų emocinių reakcijų, yra perduodama klaidinga žinia, kad liūdnos emocijos turi būti ignoruojamos. Be to, dėl kitų darbuotojų palaikymo stokos slaugos studentai gali būti nelinkę ieškoti pagalbos ir paramos, kai patiria nelaimę ar sunkumą, nes nenori būti laikomi silpnais [7].

Studentų dalyvavimas priimant sprendimus didina jų pasitikėjimą savo jėgomis, jie jaučiasi lygiaverčiais komandos nariais. Atliktas kokybinis tyrimas atskleidė, kad studentai buvo sunerimę, kai į jų nuomonę nebuvo atsižvelgta, klinikinė situacija parodė, jog nepageidaujamos situacijos įvyksta dėl ryšio tarp jaunesniojo ir vyresniojo slaugos personalo nutrūkimo, dėl situacijos skubumo, efektyvaus bendravimo trūkumo, tačiau buvo ir puikių bendravimo su slauytojais ir gydytojais patirčių [8].

Weurlander M. ir bendraautorai nustatė, kad klinikinėje praktikoje pagrindinis dėmesys yra skiriamas slaugos technikai, tačiau reikia nepamiršti ir ne techninių įgūdžių, kurie yra susiję su sveikatos priežiūros darbuotojų bendravimo ir bendradarbiavimo būdais [7]. Tarpasmeniniai ir bendravimo įgūdžiai yra vienos svarbiausių slaugos studentų kompetencijų. Vis daugiau slaugos studentų praneša, kad jiems trūksta pasirengimo ir pasitikėjimo savimi bendraujant su pacientais ir sveikatos priežiūros komandos nariais [9].

Taigi, klinikinėje praktikoje studentai patiria įvairių teigiamų emocijų, geriau susipažįsta su sveikatos priežiūros specialistų darbu, mokosi atlikti manipuliacijas bei lavina bendravimo įgūdžius su komanda ir pacientais. Žinoma, jiems tenka patirti ir nemažai iššūkių, tokių kaip pirmosios pacientų mirtys.

Atliktas tyrimas sveikatos priežiūros specialistams padės geriau suprasti, ko tikisi slaugos studentai iš praktikos, jų patiriamus sunkumus ir iššūkius, kokie mokymo metodai yra labiausiai priimtini bei kaip sukurti geresnį ryšį su praktikantais, o studentams – bus lengviau suprasti bendravimo ir darbo ypatumus komandoje su slaugytojais, koks elgsys praktikos metu yra priimtinas, kaip išvengti komunikacijos problemų.

Tikslas – atskleisti slaugos studentų patirtis dirbant komandoje su slaugytojais klinikinės praktikos metu.

Tyrimo metodika

Tyrimo organizavimas. Kokybinis tyrimas atliktas 2023 m. gruodžio–2024 m. vasario mėn.

Tyrimo tipas – kokybinis tyrimas, taikant pusiau struktūruotą interviu.

Tyrimo objektas – LSMU slaugos studentų patirtys dirbant su slaugytojais klinikinės praktikos metu.

Interviu laikas ir vieta su kiekvienu tiriamuoju buvo sutarti individualiai tiesioginio kontakto metu (universitete) arba telefonu, laikantis visų reikalavimų (konfidencialumo, autonomijos užtikrinimo). Visi interviu su respondentais vyko jiems patogiu laiku,

kad būtų išvengta skubos ir trikdžių. Interviu truko individualiai – nuo 30 iki 60 minučių. Visi interviu duomenys buvo įrašomi į diktofoną ir vėliau užrašomi tyrėjos užrašuose, prieš tai gavus tiriamųjų sutikimą.

Tiriamųjų atranka. Tyrime dalyvavo ir interviu metu buvo apklaustos 9 informantės, LSMU IV kurso slaugos studentės, kalbančios lietuviškai ir savanoriškai sutinkančios dalyvauti tyrime. Vykdamas tiriamųjų atrankos procedūras, pavyko išvengti asmens teisių ar orumo pažeidimų. Slaugos IV kurso studentai buvo pasirinkti tikslingai, nes jie per visus ketverius metus turėjo pagal studijų programą įvairių praktikų, studentai galėjo atskleisti patirtis su slaugytojais įvairių kursų metu.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad kokybinio tyrimo metu imties apibrėžtis nėra taikoma. Imties dydis priklauso nuo atliekamo duomenų rinkimo metodo, detalumo, analizuojamo reiškinių detalumo bei surinktų duomenų informuotumo ir analizuojamos temos „prisotinimo“. Taigi, atlikto tyrimo išvados yra siejamos ne su imties dydžiu, bet su interviu metu surinktų duomenų informatyvumu. Todėl šiame kokybiniame tyrime atliekama tikslinga informantų atranka, daug dėmesio skiriama pusiau struktūruoto interviu klausimams, kad būtų gauti kuo išsamesni tyrimo duomenys, aiškios situacijos detalės.

Tiriamųjų charakteristikos. Tyrime dalyvavusių slaugos studentėlių demografiniai duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 LENTELĖ. Slaugos studentėlių demografiniai duomenys

Informantės	Inicialai	Amžius (m.)
LSMU IV kurso slaugos studentės	STUDENTĖ A	22
	STUDENTĖ B	22
	STUDENTĖ C	38
	STUDENTĖ D	21
	STUDENTĖ E	22
	STUDENTĖ F	22
	STUDENTĖ G	22
	STUDENTĖ H	22
	STUDENTĖ I	23

Tyrimo etika. Gautas LSMU Bioetikos centro pritarimas vykdyti tyrimą (Nr. 2023-BEC2-396 2023-11-14). Atliekant tyrimą buvo svarbu užtikrinti, kad nebūtų pažeistos tiriamųjų teisės, konfidencialumas, dėl šios priežasties tyrimo metu asmeninė informacija buvo pakeista, kad niekas negalėtų informantų identifikuoti. Slaugos studentai prieš interviu pradžią buvo supažindinti su tyrimo tema, jos reikšme ir nauda. Slaugos studentai pasirašė sutikimo dalyvauti tyrime formą.

Interviu analizavimas. Siekiant atskleisti LSMU IV kurso slaugos studentų patirtis dirbant komandoje su sveikatos priežiūros specialistais, tyrimo duomenims rinkti buvo pasirinktas (individualusis) pusiau struktūruotas interviu metodas. Tyrimo duomenys

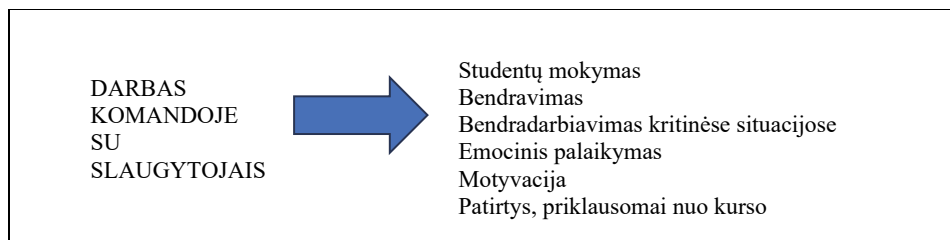
buvo analizuoti trimis turinio analizės žingsniais: 1. Tiriamųjų aprašų turinio skaitymas ir pagrindinių kategorijų išskyrimas naudojant „reikšminius žodžius“; 2. Prasminių elementų skirstymas į subkategorijas (pvz.: subkategorija „Mokymas“ priklauso „Darbas komandoje su slaugytojais“ kategorijai); 3. Turinio duomenų interpretavimas įvairiais aspektais.

Rezultatai buvo grindžiami nagrinėjamo teksto turiniu, tyrėjos išskirtomis kategorijomis ir subkategorijomis. Tyrimo tikėtinumui ir pagrįstumui garantuoti visi interviu buvo analizuojami autorės, o galutinės tyrimo temos išskirtos bendrų diskusijų su darbo moksliniu vadovu metu [10].

Rezultatai ir jų aptarimas

Kalbėdamas apie darbą komandoje su slaugytojais, tyrimo dalyvės akcentavo šešias potemes (1 pav.), kurios šioje temoje išsiskyrė labiausiai:

1. Studentų mokymas
2. Bendravimas
3. Bendradarbiavimas kritinėse situacijose
4. Emocinis palaikymas
5. Motyvacija
6. Patirtys, priklausomai nuo kurso

1 PAV. Darbo komandoje su slaugytojais temoje išryškėjusios potemės

Interviu su slaugos studentėmis atskleidė, kad daugiausia laiko praktikos metu teko bendradarbiauti su slaugytojais. Slaugytojai buvo pagrindiniai asmenys, kurie mokė, kaip atlikti procedūras, bendrauti su pacientais, skatino tobulėti profesinėje srityje bei emociškai palaikydavo sunkiose ir stresinėse situacijose. Beje, tyrimas atskleidė, kad studentų patirtys dirbant komandoje su slaugytojais, priklausė nuo kurso, kuriame mokėsi.

Walker S. ir bendraautorių tyrimo rezultatai parodė, kad klinikinės praktikos metu geri slaugytojų pavyzdžiai palengvino mokymąsi ir suteikė galimybę slaugos studentams suprasti, ką reiškia būti slaugytoju. Praktikos mokytojai, kurie norėjo mokyti studentus ir su jais kartu dirbti, teigiamai keitė studentų suvokimą apie slaugos specialybę. Tačiau daugelis dalyvių atskleidė, kad kai kurie slaugytojai nesidomėjo studentais, ven-

gė bendrauti, dėl to studentai jautėsi nereikalingi ir nevertinami, o jų klinikinio mokymosi patirtis nebuvo efektyvi siekiant mokymosi tikslų [11].

Studentų mokymas

Slaugos studentams, atėjus į naują praktikos vietą, yra labai svarbu, kad būtų supažindinti su skyriumi, darbo specifika, personalu. Taip pat slaugytojai turėtų pasidomėti, kokie yra studentų asmeniniai poreikiai ir lūkesčiai. Tyrimo dalyvės džiaugėsi, kai slaugytojai mokymui skyrė pakankamai dėmesio ir iš savo darbo patirties parodė tam tikrus metodus, kaip efektyviau atlikti procedūras. Studentės teigiamai atsiliepė apie slaugytojų gebėjimą mokyti studentus. Įvairių manipuliacijų mokydavosi stebėdamos, o vėliau ir pačios išbandydamos savo jėgas jas atlikdamos.

„Visą laiką paaiškindavo, padėdavo ir tada duodavo pačiai atlikti...“ (Studentė A);¹

„... jos viską leidžia daryti, keičiasi informacija, dalinasi naudingais dalykais iš savo darbo patirties...“ (Studentė B);

„... tikrai daug pamokindavo jos mane, mokausi stebėdama“ (Studentė C);

„Visuomet paaiškindavo, parodydavo, niekada neiškilo to kažkokio tai nepasitenkinimo...“ (Studentė C);

„... paaiškindavo skyriaus tvarką, kokių reikalavimų reikia laikytis, nes vis tiek kiekvieno skyriaus specifika truputį kitokia...“ (Studentė D);

„... visos tikrai maloniai parodydavo ir pamokydavo, kaip reikia atlikti procedūras, paaiškindavo. Net nėra buvę tokių situacijų, kai sakydavo tiesiog „eik daryk“ ir nieko nemokydavo...“ (Studentė E);

„... kiekviena slaugytoja turi tam tikrą savo techniką, metodą, kaip atlikti intervencijas. Tai dažniausiai jos pačios parodo savo tą vadinamą būdą, kaip jos daro, tai visos slaugytojos supratingos ir viska paaiškindavo, parodydavo dar tam tikrų „triuškų“...“ (Studentė F);

„... jei slaugytoja nori padėti, tai ji dažnai pirmas dienas nueina kartu su tavim tą procedūrą atlikti, pasižiūri, kaip darai, paaiškina, nu ir kai pamato, kad gerai darai, paskui leidžia kaip ir vienam atlikti...“ (Studentė G);

„Slaugytojai noriai padeda, kai atlieki kažkokias procedūras, jei kažko nesupranti, tau visada nori paaiškinti, padėti...“ (Studentė H).

Tačiau pasitaikė atvejų, kai slaugytojai vengė mokyti studentus. Tyrimo dalyvės išsakė, kad slaugytojos nepasitikėdavo jomis, neleisdavo pačioms atlikti manipuliacijų. Buvo minima, kad kartais net nebūdavo galimybės stebėti procedūrų, kadangi studentų buvimas šalia trukdė slaugytojoms susikaupti, dėl to studentės neturėdavo galimybės mokytis ir tobulinti savo žinias.

¹ Studentų komentarų kalba netaisyta.

„Buvo keletas atvejų, kada slaugytoja privertė nepatogiai jaustis prie paciento mokantis atlikti tam tikras procedūras, tokiai „žioplai“ pasijaust, kad čia kažko nemoku, kad man ne viskas turėtų gautis, nu ten kateterį vedant buvo, nes ten slaugytoja paėmė tiesiai iš mano rankos kateterį ir „oi duok tu man čia geriau“, nes ji prie paciento pasakė, kad aš čia visas venas prabadyčiau ir pacientas truputį „skersai“ pažiūrėjo, nu tai nepatogiai pasijutau...“ (Studentė F);

„...yra buvę, kai slaugytoja ėjo imti kraują ir aš tiesiog norėjau pažiūrėti ir man pasakė, kad „tu eik iš čia toliau, man trukdai ir išvis man nepatinka, kad tu čia esi“, slaugytoja eidavo pati pasidaryti, greičiau jai būdavo...“ (Studentė I).

Švedijoje atliktu tyrimu nustatyta, kad slaugos studentams buvo naudinga iš praktikos vadovų ir praktikos mokytojų gauti atsiliepimus apie jų pasiekimus praktikos metu. Tyrime išaiškėjo praktikos aptarimo svarba studentui. Studentai, negavę galutinio įvertinimo iš savo praktikos vadovų ir praktikos mokytojų, buvo nepatenkinti praktika [12].

Tyrimas, kurio tikslas buvo iširti, kokias kompetencijas praktikos mokytojai ir slaugos studentai suvokia esant svarbias klinikinėje praktikoje, parodė, kad slaugytojų gebėjimas teikti konstruktyvų grįžtamąjį ryšį ir savo požiūrio suvokimas yra esminiai mentorystės įgūdžiai. Abipusiai lūkesčiai turi būti aiškiai perteikti prieš klinikinės praktikos laikotarpį, įskaitant mokymosi prielaidas, progreso planą ir mokymosi rezultatus. Tai palengvina planavimą ir padeda sudaryti optimalų mokymosi kursą studentams [13].

Apibendrinant galima teigti, kad tyrimo dalyvės buvo patenkintos mokymo procesu, slaugytojos suteikė daug naudingų žinių, rūpinosi ir prižiūrėjo, kad paskirtas uždutis atliktų teisingai. Žinoma, kai kurios slaugytojos nebuvo orientuotos į studentų mokymą, dėl to studentai liko nusivylę praktikos vieta ir neišmokę daug naudingų dalykų. Svarbu suprasti, kad slaugytojos turi rasti laiko studentų mokymui, leisti jiems išbandyti savo jėgas. Tuo tarpu studentai turi rodyti iniciatyvą mokytis, jeigu nori per praktiką įgyti naudingų įgūdžių.

Bendradarbiavimas kritinėse situacijose

Pasak tyrimo dalyvių, jei patys studentai rodo iniciatyvą, slaugytojos juos noriai įtraukia dalyvauti kritinėse situacijose. Dažniausiai dalyvavimas apsiriboja elementaria pagalba, pvz., tam tikrų priemonių atnešimas, gydytojų informavimas ir kt. Tyrimas atskleidė, kad studentai turėjo galimybių įsitraukti į kritines situacijas, dažniausiai atlikdavo pagalbininko vaidmenį, galėdavo iš arti stebėti, kokių veiksmų imasi sveikatos priežiūros specialistai.

„...yra buvę, kad žmogus kraujais vėmė stipriai, tai reikėjo greit vit C paruošti, tokius liepdavo neesminius darbelius, bet visą laiką pasisiūlydavau kažką, kuo galiu būti naudinga, nebūdavo taip, kad stovėdavau ir stebėdavau, įtraukdavo į tai noriai ir tu stebi, matai daug dalykų, kur išvis nauja tau, svarbiausia jie mato iniciatyvą, kad nesi abejinga“ (Studentė C);

„Kai pacientui plyšo stemplės venos, įvyko kraujavimas. Esant tokiai stresinei situacijai, slaugytoja tikrai labai daug bendravo su mumis, daug ką aiškino, ką reikia daryti, kodėl mes taip darome, kodėl negalim padėti pacientui, nes iškart pasakė, kad mes čia nepagelbėsime, mes galim tik jam padėti ramiai, tvarkingai išeit, tai iškart pasakė, kad viena valytų aplink burną kraują, kad viskas būtų tvarkingai, kad nenubėgtų, kita už rankos palaikytų ir t. t....“ (Studentė F);

„... slaugytoja išsikvietė gydytojus, greitai pradėjo daryt viską viena, kai situacija stabilizavosi, tai paprašė pagalbos greit kažką atnešt, aišku, ji griežčiau pasakė, kad paskubėčiau, bet suprantama, nes stresinė situacija“ (Studentė G);

„Šiaip yra buvę, kad pradeda pacientus staigiai dusint, tai tuo metu, kadangi aš būnu prie paciento, tai aš ir deguonį, padėti duodu ir pranešu slaugytojui. Tai irgi gerai viskas yra...“ (Studentė A);

„Labiau esu pagalbininko vaidmenyje, kai reikia kažką atnešt arba greitai sutraukt vaistų.“ (Studentė B).

Taip pat tyrimo dalyvės nurodo, kad kai kurie slaugytojai nenori, jog studentai stebėtų ar pagelbėtų tvarkytis kritinėse situacijose. Būna, kad ir pamiršta studentus, nes visą dėmesį sutelkia į pacientą.

„Dažniausiai slaugytojos, kiek man teko susidurti, nori, jog aš atsitraukčiau ir netrukdyčiau tarsi joms dirbt, tarsi pasišalinčiau, nes vis tiek jos žino geriau, ir dažnai tokiose situacijose nepasitiki slaugos studentais. Lieku nuošalyje, elementarios pagalbos, pvz., kažką paduoti, atnešti, irgi to nenori“ (Studentė D);

„Kitam skyriuj reikėjo gaivint pacientą, tai ir buvo daug slaugytojų, tai kaip slaugos studentei toks jausmas, kad jie pamiršta tave, po situacijos nebent gali paklausti, kas buvo įdomu“ (Studentė G).

Vural M. ir bendraautorijų atliktu tyrimu buvo nustatyta, kad tiek studentų žinios, tiek jų praktinis požiūris neatitiko dabartinių gaivinimo gairių, apklausa parodė, kad slaugos studentų šiuolaikiniai gaivinimo įgūdžiai buvo nepakankami, o juos būtų galima pagerinti tinkamai parengtomis sertifikuotomis mokymo programomis, kuriose būtų mokoma, kaip elgtis kritinės situacijos, kai reikia atlikti gaivinimą, metu [14].

Apibendrinant galima teigti, kad kritinių situacijų metu svarbiausia yra greita sveikatos priežiūros specialistų reakcija ir tinkama veiksmų seka. Studentams yra naudinga pamatyti, kaip tuo metu dirba slaugytojai, nes šių žinių prireiks ateityje. Tyrimas atskleidė, kad pagelbėdamos slaugytojoms, stebėdamos jų veiksmus, studentės įgydavo naujų ir svarbių žinių, kurių prireiks ateityje.

Motyvacija

Mokantis naujų dalykų tenka susidurti su nemažai iššūkių, ne viskas pavyksta iš pirmo karto, ypač slaugos studentams reikia daug praktikos, kad gebėtų tinkamai atlikti manipuliacijas. Todėl tokiais atvejais slaugytojų motyvacija studentams yra labai reikšminga. Motyvuodami studentus, slaugytojai su jais gali sukurti stipresnę ryšį, o svarbiausia –

skatinti niekada nenuleisti rankų ir labiau pasitikėti savo jėgomis. Tyrimo dalyvės nurodė, kad būtent slaugytojai daugiausiai motyvuodavo atliekant užduotis, procedūras.

„... motyvacija būdavo tie geri žodžiai, visokie pagyrimai, skatinimai, pasakydavo, kad būsiu gera slaugytoja, tai labai šitas irgi motyvuodavo“ (Studentė A);

„Šiaip dauguma slaugytojų tikrai yra labai geros, skatina ir leidžia pačiai dirbti...“ (Studentė A);

„Motyvuodavo pagyrimais, padėšinimais. Jeigu mato, kad akivaizdžiai bijai kažkokią procedūrą atlikt arba jautiesi dar ne toks drąsus, tai paskatina ir kaip tik iš savo perspektyvos pasako, kad tu sugebėtum atlikt šią procedūrą...“ (Studentė B);

„... labai motyvuodavo žodžiais, paskatinimais, kad jeigu kažko labai bijai, kad nepavyks, tu vis tiek turi bandyti, nes kitaip neišmoksi, kad mokomės iš klaidų...“ (Studentė E);

„Sakydavo, kad jeigu nebandysi, tai ir neišmoksi, kad visi įgūdžiai per praktiką ateina...“ (Studentė E);

„Gal kai kraują eidavau paimti, tai sakydavo, kad drąsiai eičiau, apsižiūrėčiau ramiai venas, kad esu šaunuolė ir t. t....“ (Studentė G).

Kinijoje atliktas tyrimas atskleidė, kad norint daugiau slaugytojų pritraukti dirbti geriatrijos srityje, labai svarbu klinikinėse praktikose motyvuoti studentus. Požiūris į mirtį ir suvokimas apie gyvenimo prasmę yra susiję su slaugos studentų motyvacija rūpintis vyresnio amžiaus žmonėmis. Remdamiesi šiais įrodymais, slaugos programos dėstytojai turėtų įdėti daugiau pastangų kurdami integruotus kursus, didindami studentų motyvaciją ir ugdydami geriatrinės slaugos srities profesionalus [15].

Yun M. R. ir bendraautorinių atliktas tyrimas parodė, kad studentai, kurie pasirinko savo specialybę pagal vidinę motyvaciją, buvo labiau linkę domėtis slaugytojo profesija bei daugiau pastangų ir dėmesio skirti mokymuisi, lanksčiau reagavo į stresines situacijas ir pagerino savo psichologinį atsparumą, o tai leido jiems sėkmingai įveikti klinikinės praktikos metu patiriamus sunkumus [16].

Pastebėta, kad slaugytojai, motyvuodami studentus, prisideda prie didesnio studentų siekio tobulėti, sustiprina jų savivertę ir sukuria geresnius tarpusavio santykius.

Emocinis palaikymas

Emocinis palaikymas yra nepaprastai reikšmingas kiekvienam žmogui, ypač dirbant darbą, kuris yra tiek fiziškai, tiek emociškai nelengvas. Kitų komandos narių emocinis palaikymas padeda išspręsti įvairias problemas, nes tada žmogus nesijaučia visiškai vienas, kito žmogaus mąstymas ir idėjos padeda į situaciją pažvelgti visai iš kitos perspektyvos. Panašius aspektus pabrėžia ir tyrimo dalyvės, kurių interviu analizė parodė, kad slaugytojų emocinis palaikymas yra labai reikšmingas, nes tada jos jaučiasi svarbia komandos dalimi.

„... toks emocinis palaikymas jautėsi, kad tu nesi viena, kad čia yra ir slaugytojos, kurios man padės, visada bus šalia...“ (Studentė A);

„Vieną kartą bijojau paimti kraują, galvojau gal nepasisėks, ir slaugytoja man sakė vis tiek bandyti, jei nepavyks, ji bus šalia ir padės man. Ir kaip tik tu drąsiau jautiesi ir žinai, kad jei aš pabandyčiau ir man nepavyks, aš žinau, kad galiu kažkur kreiptis.“ (Studentė D);

„Pagrindinis būdas, kaip išreikšdavo emocinę paramą, tai savo dėmesiu, kantrybe ir išklausymu, nes tikrai yra tekę bendrauti su pacientais, kurie nėra geranoriškai nusiteikę į studentus, ir slaugytojos tuomet išklauso, paguodžia, nuramina...“ (Studentė D);

„Jei matydavo, kad kažkas yra negerai, bandydavo pagal situaciją mane guosti, raminti, taip žmogiškai išklausedavo...“ (Studentė I);

„... kai pas mane buvo asmeninės problemos, tai tiesiog sakė, kad nėra čia ko pergyvent, išleido pailsėti namo, suprato, ir nereikėjo nieko teisintis, aiškintis ir paskui dar parašė žinutę, paklausė, ar viskas tvarkoj, tai labai taip supratingai, sakyčiau, nes užteko jai pastebėt“ (Studentė F);

„Aš esu toks žmogus, kuris visada viską pergalvoja, dažniausiai būdavo taip, kad grįždavau iš palatos su savo atlikta užduotim ir pradėdau pergyvent, ar viską teisingai atlikau, tada slaugytojos pradeda raminti, kad viską gerai padariau ir nustočiau pergyventi...“ (Studentė H).

Tyrimą apie emocinio palaikymo svarbą atliko Weurlander M. ir bedraatoriai – studentų pasakojimai atskleidė, kad jie dažnai jautėsi nepasiruošę valdyti emociškai sudėtingas situacijas. Labai svarbu buvo emocinė parama ir galimybė pasikalbėti su kurso draugais ir slaugytojais. Nustatyta, kad studentams svarbu turėti žmonių, kuriais galėtų pasitikėti, kai patiria ką nors neįprasto. Studentams svarbu apmąstyti tai, ką patyrė, ir aptarti, kaip valdyti savo emocijas. Tyrimo duomenys rodo, kad slaugytojai turi suvokti, jog studentai gali patirti emociškai sunkių situacijų klinikinės praktikos metu ir jiems reikia įvairios emocinės paramos [4].

Taigi, slaugos studentai klinikinėse praktikose gali patirti įvairių patirčių, kai kas gali šokiruoti ir kelti įtampą, stresą, todėl slaugytojų emocinis palaikymas yra labai reikšmingas, padedant tvarkytis su savo emocijomis ir spręsti iškilusius sunkumus.

Patirtys, priklausomai nuo kurso

Slaugos studentų patirtys labai priklausė nuo to, kuriame kurse jie atliko klinikinę praktiką. Tai rodo, kad slaugytojai mažiau pasitiki pirmakursių įgūdžiais, nėra linkę leisti dirbti savarankiškai. Taip pat ir patys pirmakursiai dar jaučiasi nedrąsiai, nepasitiki savo jėgomis, kadangi dar neturi daug arba išvis nėra turėję klinikinės praktikos.

„... slaugytoja žino, kad esi pirmo kurso, pasižiūri į tave kreivai ir sako: „Tu čia pirmo kurso, nieko nemoki.“ Galiausiai nueina pati atlikti procedūrą, tavęs net nesiveda arba net nenori, kad eitum kartu pasižiūrėti...“ (Studentė I);

„Žmogui stojo širdis, jau reikia pradėt gaivinimą, aš dar pirmakursė, atrodo, nieko nežinai, neįsivaizduoji, ką reikia daryt...“ (Studentė H).

Tuo tarpu slaugytojai mano, kad III ar IV kurso studentai turi jau kone viską žinoti, ir stebisi, kai jiems iškyla nemažai klausimų. Tada studentai jaučiasi nemaloniai, juos kankina kaltės jausmas, kad jie nėra pakankamai kompetentingi.

„4 kurse būnant dažnai tenka išgirst tą, kad jau turėtum mokėt, jau turėtum žinot, arba čia jau tuoj dirbsi.“ (Studentė B);

„...tai buvo 2 kursas, nebuvo tos patirties daug, tai tiesiog, kai pacientui pasidarė blogai, elementarių dalykų manęs prašė, kaip pvz.: atnešti širmą, išvesti kitus pacientus iš palatos, tokius gal ne super reikšmingus darbus, bet vis tiek stengdavausi būti tos situacijos dalimi...“ (Studentė C);

„... atvykus į dabartinę praktiką nežinojau, kaip pacientui prijungti lašelinę, kaip ją suruošti, nes irgi skirtingose vietose ruošiama kiek kitaip, nors esu 4 kurse, aš tokioje situacijoje nebuvo niekad buvus ir nežinojau, kaip tą padaryti, todėl slaugytoja buvo ne tai, kad nepatenkinta, bet į mane žiūrėjo tarsi su pajuoka, kaip 4 kurso studentė gali nežinoti, kaip pajungti lašelinę ir kaip ją tinkamai suruošti, dažniausiai kai jau nesi 1 ar 2 kurse ir jei kažko nežinai, slaugytojos žiūri į tave tarsi su pajuoka, nes tikisi, kad tu ateini ir turi viską jau mokėti“ (Studentė D).

Turkijoje atliktas tyrimas parodė, kad dauguma šiame tyrime dalyvavusių slaugos studentų patyrė nerimą atlikdami intravenines intervencijas. Išanalizavus studentų nerimo lygį, nustatyta, kad II kurso studentai patyrė didesnę stresą nei III ir IV kurso studentai. Verta paminėti, kad klinikinę praktiką studentai pradeda antraisiais metais toje įstaigoje, kurioje buvo atliktas tyrimas. Nenuostabu, kad studentai, pradedantys klinikinę praktiką pirmą kartą, patiria didesnę stresą nei tie, kurie turi ankstesnę klinikinės praktikos patirtį. Autoriai pabrėžė, kad didėjant studentų akademinėi sėkmei, sumažėjo jų nerimo lygis. Todėl reikia nuolat stengtis tobulinti savo praktinius įgūdžius ir suprasti, kad minimaliai jausti stresą yra normalu per pirmąsias praktikas [17].

Mokslinis tyrimas, kuris buvo atliktas Ispanijoje, rodo, kad IV kurso studentai klinikinės praktikos metu patiria mažiau streso, nes jie turi daugiau patirties ir įgūdžių. Tačiau II kurso studentai patyrė daugiau streso nei likusieji; tai stebina, turint omenyje, kad jie turi daugiau įgūdžių ir patirties ligoninėje nei I kurso studentai. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad pirmakursiai dar nesuvokia pacientų priežiūros pareigų ir žinių kiekio, kurį jiems reikėtų įsisavinti [18].

Kipre atliktas tyrimas taip pat atskleidė, kad I kurso studentai buvo labiau patenkinti klinikinė mokymosi aplinka nei kitų kursų studentai [19].

Apibendrinant galima teigti, kad pirmosios studentų praktikos sukelia daugiausiai streso, įtampos, taip pat ir slaugytojai mažiau pasitiki pirmakursiais bei antrakursiais, o vėlesniuose kursuose studentai labiau pasitiki savimi, turi jau sukaupę patirties, įgyja daugiau savarankiškumo.

Bendravimas

Bendravimas yra neatsiejamas nuo slaugytojo profesijos, kitaip tariant, gebėjimas tinkamai komunikuoti lemia sėkmę profesinės veiklos srityje. Tarpusavyje bendraujantys komandos nariai suteikia efektyvesnę priežiūrą pacientams, o tai sukuria didesnę jų patitenkinimą paslaugų kokybe. Slaugos studentai atskleidė, kad didžioji dalis slaugytojų maloniai bendravo su studentais ir šiltai priėmė į komandą.

„Bendrai tai tikrai draugiškai padeda, bendradarbiauja, kai kuriose praktikoje jaučiausi kaip namie, tiesiog kaip su artimaisiais bendrauji...“ (Studentė B);

„Kiek praktikų atlikinėjau, tai visą laiką labai gerai sutardavau su slaugytojom...“ (Studentė C);

„...slaugytoja kritinės situacijos metu tikrai labai gražiai su mumis bendravo, visko pamokė, tikrai viskas labai gerai“ (Studentė F);

„...būdavo labai susibendrauji su slaugytojomis, tai ir iš gyvenimiškos patirties patardavo kažką“ (Studentė I);

„...daugumoje skyrių mane sutikdavo labai šiltai, tai slaugytojos visada būdavo geranoriškos, norėdavo padėti...“ (Studentė D);

„Būna žmogiškas supratimas, kad esi studentas, ir atlaidžiau į tave žiūri“ (Studentė B).

Tačiau slaugos studentai atskleidė ir neigiamą bendravimo pusę, kai slaugytojos buvo priešiški nusiteikusios prieš studentus.

„...slaugytoja ėjo imti kraują, ir aš tiesiog norėjau pažiūrėti, tai ji man pasakė, kad eičiau iš čia toliau, neva trukdau ir išvis jai nepatinka, kad aš čia esu.“ (Studentas I);

„...nebuvo labai draugiškos, nemokėjo tinkamai priimti studentus...“ (Studentas H).

Ispanijoje atliktas tyrimas parodė, kad paskutinių slaugos programos kursų studentams trūko bendravimo įgūdžių imituojant klinikinius scenarijus su kritinės būklės ligoniais. Tačiau studentai parodė tinkamą bendravimą su komanda ir komandinį darbą bei pažangius klinikinius įgūdžius. Tyrimas atskleidė, kad scenarijuose su sunkiais ligoniais besimokantys slaugos studentai linkę daugiau dėmesio skirti klinikiniams įgūdžiams ir mokymuisi su pažangiomis technologijomis, o ne emociniams ar bendravimo aspektams [20].

Korėjoje atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad slaugos studentai klinikinės psichiatrinės slaugos praktikos pradžioje patyrė emocijų svyravimą ir perdegimą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad praktikos mokytojai ir vietoje dirbantis personalas turi stengtis daugiau bendrauti su slaugos studentais, kad suprastų šių pirmųjų patirčių pobūdį ir padėtų studentams mokytis praktikos metu [21].

Wildermuth M. M. ir bendraautorių atliktas tyrimas parodė, jog slaugos studentai klinikinės praktikos metu jautė slaugytojų palaikymą, kuris juos integravo į komandą. Tapimo slaugytoju procese, kuris yra sudėtingesnis nei tiesiog praktinių žinių ar įgūdžių

turėjimas, labai svarbu, kad studentai turėtų modelius ir jaustųsi palaikomi bei lydimi mentorystės proceso metu [22].

Taigi, bendravimas su slaugytojais yra ypač svarbus, nes tai yra pagrindiniai asmenys, su kuriais klinikinėje praktikoje tenka bendradarbiauti ir mokytis. Bendraujant su slaugytojais, slaugos studentai labiau susipažįsta su slaugos profesijos ypatumais.

Tolimesniems moksliniams tyrimams rekomenduotume tyrėjams atlikti daugiau tyrimų, susijusių su slaugytojų patirtimi, mokant studentus jų klinikinės praktikos metu.

Išvados

1. Klinikinių praktikų metu patiriami išgyvenimai paveikia slaugos studentų suvokimą apie slaugytojo specialybę ir komandinį darbą. Kritinėse situacijose studentės galėdavo stebėti, kaip dirba slaugytojai, būti pagalbininko vaidmenyje. Slaugytojai motyvuodavo slaugos studentes, skatindavo tobulėti profesiniame kelyje.
2. Slaugytojai būdavo empatiški ir išreikšdavo emocinį palaikymą, taip sukurdami stipresnį ryšį su studentais. Komunikacija vykdavo sklandžiai, nors ne visada slaugytojai būdavo draugiški ir atviri slaugos studentėms.
3. Tyrimo dalyvės daugiausiai nerimo ir įtampos patirdavo I kurse, o vėlesniuose kursuose įgydavo daugiau savarankiškumo ir jautė didesnę slaugytojų pasitikėjimą atlikdamos užduotis.

Literatūra

1. Ahn S., Lee N. J. Development and Evaluation of a Teamwork Improvement Program for Perioperative Patient Safety. *J Nurs Res.* 2021 Dec 1; 29(6):e181. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34690335/>
2. Schmutz J. B., Meier L. L., Manser T. How effective is teamwork really? The relationship between teamwork and performance in healthcare teams: a systematic review and meta-analysis. *BMJ Open.* 2019 Sep 12; 9(9):e028280. doi: 10.1136/bmjopen-2018-028280
3. Manser T. Teamwork and patient safety in dynamic domains of healthcare: a review of the literature. *Acta Anaesthesiol Scand.* 2009 Feb;53(2):143–151. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19032571/>
4. Weurlander M., Lönn A., Seeberger A., Broberger E., Hult H., Wernerson A. How do medical and nursing students experience emotional challenges during clinical placements? *Int J Med Educ.* 2018 Mar 27;9:74–82.
5. Immonen K., Oikarainen A., Tomietto M., Kääriäinen M., Tuomikoski A. M., Kaučič B. M., Filej B., Rikikiene O., Flores Vizcaya-Moreno M., Perez-Cañaveras R. M., De Raeve P., Mikkonen K. Assessment of nursing students' competence in clinical practice: A systematic review of reviews. *Int J Nurs Stud.* 2019 Dec;100:103414. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31655385/>
6. Perceptions of student nurses on the writing of reflective journals as a means for personal, professional and clinical learning development. *Health SA Gesondheid (Online)* [online]. 2017,

vol. 22, p.79–86. ISSN 2071-9736. <https://doi.org/10.1016/j.hsag.2016.05.005>

7. Weurlander M., Lönn A., Seeberger A., Broberger E., Hult H., Wernerson A. How do medical and nursing students experience emotional challenges during clinical placements? *Int J Med Educ.* 2018 Mar 27;9:74–82. doi: 10.5116/ijme.5a88.1f80

8. Jarvelainen M., Cooper S., Jones J. Nursing students' educational experience in regional Australia: Reflections on acute events. A qualitative review of clinical incidents. *Nurse Educ Pract.* 2018 Jul;31:188–193.

9. Dionisi S., DI Muzio M., Giannetta N., DI Simone E., Gallina B., Napoli C., Orsi G. B. Nursing students' experience of risk assessment, prevention and management: a systematic review. *J Prev Med Hyg.* 2021 Apr 29;62(1):E122–E131.

10. Žydžiūnaitė V. Komandinio darbo kompetencijos ir jų tyrimo metodologija slaugytojų veiklos požiūriu. Monografija. Kaunas: Kauno Technologijos Universitetas; 2005.

11. Walker S., Dwyer T., Broadbent M., Moxham L., Sander T., Edwards K. Constructing a nursing identity within the clinical environment: The student nurse experience. *Contemp Nurse.* 2014;49:103–112.

12. Jansson I., Ene K. W. Nursing students' evaluation of quality indicators during learning in clinical practice. *Nurse Educ Pract.* 2016 Sep;20:17–22.

13. Averlid G., Høglund J. S. The operating room as a learning arena: Nurse anaesthetist and student nurse anaesthetist perceptions. *J Clin Nurs.* 2020 May;29(9–10):1673–1683. doi: 10.1111/jocn.15227

14. Vural M., Koşar M. F., Kerimoğlu O., Kızkapan F., Kahyaoglu S., Tuğrul S., İşleyen H. B. Cardiopulmonary resuscitation knowledge among nursing students: a questionnaire study. *Anatol J Cardiol.* 2017 Feb;17(2):140–145.

15. Chai X., Cheng C., Mei J., Fan X. Student nurses' career motivation toward gerontological nursing: A longitudinal study. *Nurse Educ Today.* 2019 May;76:165–171. doi: 10.1016/j.nedt.2019.01.028

16. Yun M. R., Lim E. J., Yu B., Choi S. Effects of Academic Motivation on Clinical Practice-Related Post-Traumatic Growth among Nursing Students in South Korea: Mediating Effect of Resilience. *Int J Environ Res Public Health.* 2020 Jul 7;17(13):4901.

17. Tekin D., Ergin E., Yücel Ş. Ç. Investigation of Anxiety Levels of Nursing Students Related to Intravenous Interventions and Factors Affecting the Anxiety. *Curr Health Sci J.* 2022 Oct-Dec;48(4):379–385. doi: 10.12865/CHSJ.48.04.03. Epub 2022 Dec 31

18. Suarez-Garcia J. M., Maestro-Gonzalez A., Zuazua-Rico D., Sánchez-Zaballos M., Mosteiro-Diaz M. P. Stressors for Spanish nursing students in clinical practice. *Nurse Educ Today.* 2018 May;64:16–20.

19. Papastavrou E., Dimitriadou M., Tsangari H., Andreou C. Nursing students' satisfaction of the clinical learning environment: a research study. *BMC Nurs.* 2016 Jul 19;15:44. doi: 10.1186/s12912-016-0164-4

20. Sánchez Expósito J., Leal Costa C., Díaz Agea J. L., Carrillo Izquierdo M. D., Jiménez Rodríguez D. Ensuring relational competency in critical care: Importance of nursing students' communication skills. *Intensive Crit Care Nurs.* 2018 Feb;44:85–91. doi: 10.1016/j.iccn.2017.08.010

21. Cha S., Moon H., Park E. Korean Nursing Students' First Experiences of Clinical Practice in Psychiatric Nursing: A Phenomenological Study. *Healthcare (Basel).* 2020 Jul 17;8(3):215.

22. Wildermuth M. M., Weltin A., Simmons A. Transition experiences of nurses as students and new graduate nurses in a collaborative nurse residency program. *J Prof Nurs.* 2020 Jan-Feb;36(1):69–75.